

„სხვისი საქმეების გაძღოლის ხელშეკრულება“ (Geschäftsbesorgungsvertrag) და საკუთრების მინდობა

ასოც. პროფ. დოქ. გიორგი რუსიაშვილი
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

I. დავალების ურთიერთობა და მისი სისტემატიკა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით

დავალების ხელშეკრულების მომწესრიგებელი ნორმები საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში შექმნილია გერმანული, მაგრამ ნაწილობრივ ასევე ავსტრიული მოდელის მიხედვით და ამჟღავნებს მსგავსებას ასევე შვეიცარიული ვალდებულებითი სამართლის რეგულაციებთან, რაც, შეიძლება, არა პირდაპირი რეცეფციის, არამედ ამ გერმანულენოვან კოდექსებს შორის, ხანგრძლივი ურთიერთგადაცემადი ტრადიციის შედეგი იყოს. ის, თუ რამდენად გამართლებული იყო, გსკ-ის დანაწესების პირდაპირი გადმოღების მაგივრად, გარკვეული ნაზავის შექმნა სხვადასხვა ქვეყნის კოდიფიკაციებში გამყარებული რეგულატორული კომპლექსებიდან, სცდება მოცემული ტექსტის ფარგლებს. ქვემოთ რეცეფციის ისტორია მოცემული იქნება მხოლოდ იმ მასშტაბით, რამდენადაც ეს საჭიროა 709-ე-729-ე მუხლების სისტემატიკისა და კონკრეტული ნორმების შინაარსის ასახსნელად.

რომის სამართლიდან მომდინარე პრინციპი, რომ არ არსებობს სასყიდლიანი დავალება (mandatum nisi gratuitum nullum est¹) და სასყიდლის შეთანხმება არის არა მხოლოდ დავალების ხელშეკრულების მოდიფიცირება, არამედ ხელშეკრულების ცალკე ტიპი (locatio conductio), სრულად გაიზიარა გსკ-ის შემქმნელმა მეორე კომისიამ (განსხვავებით პირველი კომისიისაგან)² და ერთმანეთისაგან ტიპოლოგიურად გამიჯნა უსასყიდლო დავალების ხელშეკრულება (Auftrag, §§ 662-674 BGB) და მომსახურების ხელშეკრულება (Dienstvertrag, §§ 611-630 BGB). თუმცა 21.7.1999-ის „საბანკო გადარიცხვები კანონის“ (Überweisungsgesetz, BGBl. I 1642) საფუძველზე მოხდა გსკ-ის ამჟამინდელი რედაქციის 675-ე პარაგრაფის დავალების ხელშეკრულებიდან ამოღება და მისი ახალი ქვეთავის დასაწყისში დაყენება, რომელიც აწესრიგებდა სხვისი საქმეების სასყიდლიან გაძღოლას – Entgeltliche Geschäftsbesorgung^{3,4} ამგვარი რეგულირების მიზანს წარმოადგენდა მოცემული ნორმის მეშვეობით გზა გახსნილიყო

¹ MüKoBGB/Heermann, 8. Aufl. 2020, BGB § 675 Rn. 1.

² MüKoBGB/Heermann, 8. Aufl. 2020, BGB § 675 Rn. 1.

³ გერმანული „Geschäftsbesorgung“-ის ყველაზე ზუსტი ქართული შესატყვისი „სხვისი საქმეების მოვარებაა“, თუმცა, გასაგები მიზეზების გამო, ამ სიტყვათშეთანხმების სამართლებრივ-ტექნიკურ ტერმინად დამკვიდრება შეუძლებელია. „საქმეების შესრულება“ თუ „საქმეების განხორციელება“ არ გამოხატავს საკუთარი საქმის სხვისათვის გადადნობის ელემენტსა და ნიუანსს,

ხოლო, მაგალითად, „საქმის დელეგირება“ (რაც არსობრივად ყველაზე ზუსტი იქნებოდა) უფრო სამ პირს შორის ურთიერთობასთან ასოცირდება. ამიტომაც, Geschäftsbesorgung-ის ყველაზე უფრო შესატყვისი ტექნიკურ ტერმინად ქართულში „სხვისი საქმეების გაძღოლა“ მიგვაჩნია.

⁴ BeckOK BGB/Detlev Fischer, 63. Ed. 1.5.2022, BGB § 675 Rn. 1.

დავალების ხელშეკრულების ნორმების გამოყენებისაკენ იმ ტიპის მომსახურებისა და ნარდობის ურთიერთობებზე, რომელთა მიზანსაც არა მხოლოდ „უბრალოდ“ სხვისთვის რაიმე საქმიანობის შესრულება, არამედ თავდაპირველად სწორედ ამ სხვის მიერ თავად განსახორციელებელი საქმის საკუთარ თავზე აღება წარმოადგენდა („სხვისი საქმეების გაძღოლა“).⁵ ამგვარი მითითება დავალების ნორმებზე და მათი გამოყენებადად ცნობა ემსახურება, უმთავრესად, დავალების მიმცემის ინტერესების დაცვას.⁶

ავსტრიის ზოგადი სამოქალაქო კოდექსი სასყიდლიანი დავალების რეგულაციებს მოიაზრებს გარკვეულ ჩარჩო-ურთიერთობად, რომლის ქვეტიპსაც წარმოადგენს მომსახურების ხელშეკრულება (ავსტრიის ზოგადი სამოქალაქო კოდექსის 1151-ე და მომდევნო მუხლები). ავსტრიის ზოგად სამოქალაქო კოდექსში დავალების სახელშეკრულებო ურთიერთობის ამოსავალ-დეფინიტორულ ნორმაში (ავსტრიის ზოგადი სამოქალაქო კოდექსის 1002-ე პარაგრაფი) საუბარია დავალებაზე, რომელსაც დავალბული (რწმუნებული) უძღვება დამვალბულის (მარწმუნებლის) სახელით, რაც გულისხმობს საქმეს, რომელიც არის დამვალბულის არა მხოლოდ „ინტერესებში“, არამედ თავდაპირველად მისი „მოსაგვარებელი“ იყო, წინააღმდეგ შემთხვევაში გაუგებარია აპელირება „მისი სახელით“ მოქმედებაზე დავალბულის მხრიდან. ანუ, ამგვარად, ავსტრიის სამოქალაქო კოდექსი დავალბების საკანონმდებლო ქრესტომათიულ მაგალითად ასახელებს პირდაპირ წარმომადგენლობას, როდესაც დავალბული გარე ურთიერთობაში მოქმედებს მარწმუნებლის სახელით, დებს გარიგებას, რომლის მხარეც ხდება მარწმუნებელი. ზუსტად ასევე, გსკ-ის 675-ე პარაგრაფი („სხვისი საქმეების სასყიდლიანი გაძღოლის“ ხელშეკრულება) ეხება საქმეს, რომელიც მეპატრონის სფეროს განეკუთვნებოდა და მოახდინა მისი მხოლოდ დელეგირება სხვა პირზე.⁷

ავსტრიული და გერმანული გადანყვეტადღეს ისტორიულად ყველაზე ახლოს დგას ერთმანეთთან – ორივე მართლწესრიგში არსებობს მომსახურების ხელშეკრულება და, გარდა ამისა, ჩარჩო-რეგულაციები (სასყიდლიანი დავალბების ნორმებისა თუ „სხვისი საქმეების გაძღოლის ხელშეკრულების“ სახით); მათი მიზანია დავალბების ხელშეკრულების ნორმების გავრცელება იმ ტიპის მომსახურების განწევაზე, რომელიც ეხება თავდაპირველად მეპატრონის მიერ განსახორციელებელ საქმიანობას.

ამგვარად, გამომდინარე იქიდან, რომ გერმანულ-ავსტრიული რეგულატორული რეჟიმები დღეს მაქსიმალურად დაუახლოვდა ერთმანეთს და ორივე საერთო რეგულატორულ რეჟიმს იმეორებს, დამოუკიდებლად იმისა, ქართულ მართლწესრიგში კონკრეტულად რომელი ნორმა რომელი მართლწესრიგიდან მოხვდა, აქაც აუცილებელია ამ *locus communis* გამეორება. გარდა აღნიშნულისა, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი პირდაპირ შეიცავს ნორმას, რომლის რეგულატორულ მატერიასაც, პირველ რიგში, ის შემთხვევები წარმოადგენენ, რომლებიც გერმანიაში „სხვისი საქმეების გაძღოლის“ ურთიერთობის ქვეშ ერთიანდება და რაზეც ქვემოთ დეტალურად გვექნება საუბარი.

II. სკ-ის 716-ე მუხლი – „სხვისი საქმეების გაძღოლის ურთიერთობა“

სკ-ის 716-ე მუხლი წარმოადგენს არა მხოლოდ პირდაპირ აპელირებას იმ შემთხვევებზე, რომლებიც გერმანიაში ერთიანდება „სხვისი საქმეების გაძღოლის“ კრებნითი ცნების ქვეშ, არამედ, დეტალური ნაკითხვისას, ნათელი ხდება, რომ ეს ასევე არის სპეციალური რეგულაცია ამ შემთხვევებისათვის და არ აქვს მნიშვნელობა, ეს ნორმა სკ-ში პირდაპირ გსკ-იდან მოხვდა თუ ავსტრიის ზოგადი სამოქალაქო კოდექსის გავლენით.

სკ-ის 716-ე მუხლით მოწესრიგებულ შემთხვევასაც დამვალბულის სფეროს მიკუთვნებული

⁵ BeckOK BGB/Detlev Fischer, 63. Ed. 1.5.2022, BGB § 675 Rn. 2.

⁶ Hopt, Interessenwahrung und Interessenkonflikte im Aktien-, Bank- und Berufsrecht – Zur Dogmatik des modernen Geschäftsbesorgungsrechts, ZGR 2004, 20.

⁷ BeckOK BGB/Detlev Fischer, 62. Ed. 1.5.2022, BGB § 675 Rn. 3.

საქმის გაძღოლის კონცეპტი უდევს საფუძვლად: მართალია, ამ შემთხვევაში დავალებული უკვე აღარ მოქმედებს დამვალების სახელით გარე ურთიერთობაში, თუმცა ასრულებს დამვალების მიერ შესასრულებელ საქმეს და ეს ჩანს უპირველესად მოცემულ ნორმაში „დამვალების ხარჯზე მოქმედების“ სხენებიდან. კერძოდ: ჩვეულებრივი, სტანდარტული მომსახურების ტიპის დავალების შესრულებისას დავალებული არ მოქმედებს დამვალების „ხარჯზე“. გარდა ამისა, სკ-ის 716-ე მუხლში ნახსენები „დავალებულის ხარჯზე“ მოქმედება ვერ იქნება გაგებული იმგვარად, რომ აქ დამვალების მხრიდან დავალებულისათვის ამ უკანასკნელის საქმიანობიდან წარმომდგარი დანახარჯების ანაზღაურება იგულისხმება, რადგან ეს დანახარჯების ანაზღაურების ვალდებულება ცალკეა განერილი სკ-ის 717-ე მუხლში დათანაბრად ვრცელდება ყველა ტიპის დავალების ხელშეკრულებაზე. 716-ში კანონმდებლის მხრიდან ამის გამეორების და ცალკე გამოყოფის აუცილებლობა არ არსებობდა.

დავალებულის „ხარჯზე მოქმედება“, მართალია, მოიცავს დავალების სასყიდლიანობას, მაგრამ არ არის მისი იდენტური, არ ამოიწურება მხოლოდ სასყიდლიანობის ხაზგასმით და უფრო ფართოა, რადგან სასყიდელი აღნიშნავს მხოლოდ ექვივალენტურობას, იმას, რომ დამვალებელი გასცემს საპირისპირო შესრულებას დავალებულის მიერ დავალების შესრულების სანაცვლოდ, თუმცა ეს არ არის მის ხარჯზე მოქმედება. დამლაგებელი, რომელიც ალაგებს შემკვეთის სახლს, არ მოქმედებს მის ხარჯზე, არამედ უბრალოდ იღებს სასყიდელს განეული შრომისთვის. დამვალების „ხარჯზე“ მოქმედება გულისხმობს გარკვეული გადაკვეთის წერტილის არსებობას დამვალებისა და დავალებულის სფეროებს შორის, როდესაც დავალებულის მიერ განხორციელებული აქტივობა ამ უკანასკნელის სფეროსაც განეკუთვნება. მაგალითად, იმით, რომ გარე ურთიერთობაში ეს უკანასკნელია მასზე დელეგირებული საქმის „ბატონ-პატრონი“, ის დამოუკიდებლად მოქმედებს, თუმცა შიდა ურთიერთობის ძალით მისი გადანაცვ-ტილებების შედეგებს იმკის დამვალებელი, ზუ-

სტად ისე, როგორც მოიმკიდა საკუთარი წარმატებული თუ წარუმატებელი აქტივობის შედეგს. ზუსტად ეს შეესატყვისება გერმანულ თუ ავსტრიულ კონცეპტს სხვისი საქმეების გაძღოლისა, როდესაც ექვივალენტურობის ინტერესის მიღმა მდებარე რისკი გამომდინარეობს ერთი პირის ქმედებებიდან, თუმცა მის შედეგებს ატარებს მეორე პირი (დამვალებელი). ამიტომაც, სკ-ის 716-ე მუხლში განერილი „დამვალების ხარჯზე“ მოქმედების ქვეშ მოიაზრება: ამ დამვალების რისკის სფეროში შეჭრა, როდესაც ჯეროვანი შესრულების მიღმა მყოფი შედეგები (რისკი) განპირობებულია ერთი პირის (დავალებულის) ქმედებით, თუმცა ეხება და რეალიზდება მეორე პირის (დამვალების) სფეროში. მაგალითად, ოპერის მომღერალი ან დამლაგებელი, მართალია, იღებს სასყიდელს მისთვის დაკისრებული მოქმედების შესრულებისათვის და ვალდებულია ჯეროვნად შეასრულოს ეს მოქმედება, მაგრამ ამ ჯეროვანი შესრულების შედეგებსა და რისკებს უკვე თავად დამვალებელი მართავს და განაგებს. თუ ოპერის მომღერალი ჯეროვნად შეასრულებს არიას, იმ რისკის რეალიზება, რომ ოპერაში მსმენელი მაინც არ მოვა, დამკვეთის სამართავია და მის ქმედებებზეა დამოკიდებული. ამიტომაც, არც ოპერის მომღერალი და არც დამლაგებელი ან რომელიმე სხვა „სუფთა ტიპის“ მომსახურების გამწვევი პირი არ მოქმედებს დამვალების რისკით, ანუ, მის „ხარჯზე“. ამის საპირისპიროდ, როდესაც ერთი პირი მეორეს გადააბარებს საკუთარი აქტივების მართვას, ამ უკანასკნელის ჯეროვანი შესრულების მიღმა მდებარე ზოგადი ცხოვრებისეული რისკი ერთი პირის (დამვალების) ქმედებებიდან გამომდინარეობს, მაგრამ მეორე პირის სფეროში რეალიზდება – დავალებულის სწორმა ნაბიჯებმა, საბოლოო ჯამში, მაინც შეიძლება აზარალოს დამვალებელი, იმ ფაქტორების გამო, რომელიც წინასწარ გათვლას არ ექვემდებარება. ანუ, დავალებული ამ შემთხვევაში სხვისი რისკით, ანუ სხვის „ხარჯზე“, მოქმედებს, რაც ერთმანეთისაგან განასხვავებს „სუფთა“ მომსახურების ტიპის ურთიერთობას „საკუთარი საქმის სხვისათვის გადაბარების“ („სხვისი საქმეების გაძღოლის“) ურთიერთობისაგან. ზოგადად,

როგორც ეს სკ-ის 709-ე-723-ე მუხლების ცნებითი აპარატიდან და სისტემატიკიდან იკითხება, ქართველმა კანონმდებელმა, 709-ე, 716-ე მუხლებში სიტყვა „ხარჯზე“ სწორედ დამვალელების რისკის აღსანიშნავად გამოიყენა.

ამგვარად, როგორც ქართულ (სკ-ის 716-ე მუხლი), ისე ავსტრიულ (1002-ე პარაგრაფი) და გერმანულ (675 I პარაგრაფი) რეგულაციებს საერთო აქვს ის, რომ სამივე ეხება სხვისი საქმეების გაძღოლის შემთხვევას. ავსტრიაში ეს განპირობებულია ექსპლიციტური აპელირებით „გარე ურთიერთობაში“ მარწმუნებლის სახელით მოქმედებაზე, გერმანიაში „სხვისი საქმის გაძღოლის“ ცნების პირდაპირ ხსენებით მოცემულ ნორმაში, ხოლო საქართველოში, სკ-ის 716-ე მუხლში ამ ტიპის დავალებისათვის „დამვალელების ხარჯზე“ მოქმედების კონსტიტუციურ ნიშნად დაფიქსირებით. ამ ერთსულოვან კონცეპტუალურ მოცემულობაში ყველაზე მართებული ჩანს, რომ ქართულმა სამართალმა, დეტალებთან (კონკრეტულ წინაპირობებთან დაკავშირებით) გერმანული დოქტრინის მიერ გათვლილი გზა გაიზიაროს, რადგან, მიუხედავად კოდიფიკაციების ქრონოლოგიისა და დავალების ხელშეკრულების შემთხვევაში რეცეფციის ზუსტი ხაზისა, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი წარმოადგენს იმ არქეტიპულ მართლწესრიგს, სადაც ყველა ეს პრობლემატიკა მაქსიმალურად სიღრმისეულად არის დამუშავებული, საიდანაც ავსტრიული მართლწესრიგი თავად იღებს ინსპირაციას და ნებისმიერი სხვა შვილობილი მართლწესრიგიც (როგორიცაა ქართული) ვალდებულია იგივე გააკეთოს, თუ არ არსებობს რაიმე განსაკუთრებული მიზეზები, რაც მოცემულ შემთხვევაში არ შეიმჩნევა.

გარდა ამისა, სკ-ის 716-ე მუხლს ავსტრიულ თუ შვეიცარიულ კანონებში ანალოგი არ მოეპოვება და, სავარაუდოდ, სწორედ გერმანული 675-ე პარაგრაფის გავლენით (უფრო სწორად იმ გერმანული კანონპროექტის გავლენით, რო-

მელიც ამ ტიპის რეგულაციას შეიცავდა), რადგან, როგორც ცნობილია⁸, სკ-ის შემქმნელი ქართულ-გერმანული კომისია *Gutachten und Vorschläge zur Überarbeitung des Schuldrechts*-დან იღებდა ინსპირაციას, რის გამოც მთელი რიგი ნორმები საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ჯერ კიდევ მაშინ გაჩნდა, როდესაც გერმანიაში ისინი მხოლოდ კანონპროექტის სახეს ატარებდა.⁹ სამწუხაროდ, ქართულ-გერმანული კომისიის სამოქალაქო კოდექსის შექმნის მასალები და დოკუმენტაცია არ დაუტოვებია, რის გამოც რეცეფციის უფრო დეტალური ხაზის გამოკვლევა შეუძლებელია.

ამგვარად, სკ-ის 716-ე მუხლის წაკითხვას სწორედ გერმანული *Geschäftsbesorgung*-ის კონცეპტი უნდა დაედოს საფუძვლად და მას ალტერნატივა ვერ ექნება.

რაც შეეხება, ამ რეგულაციით პირდაპირ მოწესრიგებულ შემთხვევას, როდესაც დავალებულის მიერ დამვალელების ხარჯზე საკუთარი სახელით შეძენილი ან დამვალელების მიერ გადაცემული ქონება კრედიტორებთან ურთიერთობაში დამვალელების ქონებად ითვლება, ეს ეხება კონსტელაციას, როდესაც დავალების მიზანი ამ ქონების რაიმე ფორმით დამვალელების ხელში მოხვედრა იყო და არა იმ კონსტელაციას, როდესაც დამვალელები გარკვეულ სიკეთეებს მოიპოვებს „გზადაგზა“ ამ დავალების შესრულებისას და მათზე რაიმე უფლების მოპოვების მიმართ დამვალელებს არანაირი ინტერესი არ აქვს. მაგალითად, კრედიტორებთან ურთიერთობაში დამვალელების საკუთრებად არ ითვლება მატარებლის ბილეთი, რომელიც დავალებულმა შეიძინა დამვალელების საქმეების გაძღოლის მიზნით რეგიონში გამგზავრებისათვის ან როდესაც პირი ფულს აძლევს ბროკერს იმისათვის, რათა ამ უკანასკნელმა მომგებიანად დააბანდოს აქციებში წლების განმავლობაში – იყიდოს იმ მომენტში მომგებიანი აქციები, შემდეგ გაყიდოს და მოგებულით ახალი აქციები შეიძინოს – და, საბოლოოდ, ისევე გაზრდილი თანხა

⁸ შდრ. რუსიაშვილი, უსაფუძვლო გამდიდრების სამართლის სარეფორმო წინადადება, თბილისი 2020, მე-7 და მომდევნო გვერდები.

⁹ ამის ყველაზე ნათელი დასტურია ვალდებულების დარღვევის სამართალი 1997 წელს ძალაში შესულ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში, რომელიც, მაგალი-

თად, უკვე შეიცავდა *culpa in contrahendo*-ს ნორმატიულ რეგულაციას (სკ-ის 317-ე მუხლი) და რეგულაციურულ კომპლექსის ცენტრში აყენებდა გსკ-ის 280-ე პარაგრაფის შესაბამის ნორმას (სკ-ის 394-ე მუხლი), რაც გერმანიაში მხოლოდ 2002 წელს, ვალდებულებითი სამართლის რეფორმასთან ერთად, აისახა კანონში.

დაუბრუნოს, აქ დამვალელები, რა თქმა უნდა, არ მოიპოვებს შუალედში შეძენილ აქციათა პაკეტზე საკუთრებას.

გარდა ამისა, სკ-ის 716-ე მუხლი, რომელთანაც ყველაზე ახლო მდგომი რეგულაცია უცხოური მართლწესრიგებიდან გერმანიის სავაჭრო კოდექსის 392 II პარაგრაფია¹⁰, არეგულირებს მხოლოდ იმ პირებს შორის ურთიერთობას, რომლებიც იქ არიან ნახსენები (დამვალელები და დავალელების კრედიტორები), მხოლოდ ამ ნაწილში აქვს „გასანივთოებული“ ეფექტი¹¹ და არა ზოგადად ყველა სხვა პირს შორის. თავად დამვალელებსა და დავალებულს შორის ურთიერთობაში ეს ქონება ამ უკანასკნელის საკუთრებად რჩება¹² მათი ცალკე სანივთო აქტით გადაცემამდე (სკ-ის 715 I მუხლიდან გამომდინარე ვალდებულება) და ასევე თავად დამვალელებსა და მის კრედიტორებს შორის ურთიერთობაში ეს ქონება, რა თქმა უნდა, არ ითვლება დამვალელების საკუთრებად.¹³ ამ ქონებიდან გამომდინარე საგადასახადო ვალდებულება არ ეკისრება დამვალელებს და ა. შ.

III. სხვისი საქმეების გაძღოლის წინაპირობები

1. „საქმეების გაძღოლის“ ცნება

გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლო საქმეების სასყიდლიან გაძღოლას განმარტავს შემდეგნაირად: „საქმის გამძღოლი“ (დავალელები) კისრულობს დამვალელების (მეპატრონის) წინაშე, მისი ქონებრივი ინტერესის განსახორციელებლად დამოუკიდებელი ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელებას.¹⁴ ეს ურთიერთობა წარმოიშობა მხოლოდ ამ სხვისი ინტერესის დამოუკიდებლად განხორციელების

დროს, როდესაც დავალელები მოქმედებს და იჭრება სხვის ქონებრივ სფეროში, ანუ, აგვარებს იმ საქმეებს, რომლებიც თავდაპირველად თავად დამვალელების მოსაგვარებელი იყო. სწორედ ეს გამოარჩევს „საქმეების გაძღოლის“ ურთიერთობას, ჩვეულებრივი მომსახურებისა თუ ნარდობის კონსტელაციისაგან და ამართლებს მასზე დავალების ხელშეკრულების ნორმების გამოყენებას.¹⁵ მაგალითად, შემკვეთის მიერ არქიტექტორთან დადებული ხელშეკრულება შეიძლება მოიცავდა სხვადასხვა ტიპის შესრულებას; სტანდარტული ძირითადი ვალდებულებები, როგორიცაა ნახაზების დამზადება, მშენებლების ზედამხედველობა და ა. შ., ატარებენ მომსახურების თუ ნარდობის ხასიათს და ამიტომაც სახეზე არ არის „საქმეების გაძღოლის“ ურთიერთობა და მხოლოდ „ჩვეულებრივი“ ნარდობა/მომსახურებაა სახეზე – არქიტექტორი არ ასრულებს შემკვეთის მაგივრად მის მიერ განსახორციელებელ საქმიანობას, რადგან ნახაზების დახაზვა და მსგავსი ტიპის მომსახურების განევა მხოლოდ არქიტექტორს ხელწიფება.¹⁶ ამის საპირისპიროდ, თუ არქიტექტორს დამატებით ევალება ასევე მესამე პირებთან (ხელოსნებთან) მოლაპარაკებები, ადგილის შერჩევა მშენებლობისათვის და მსგავსი ტიპის საქმიანობა, აქ უკვე სახეზეა დელეგირების მომენტი (ამ ტიპის საქმიანობა, პირველ რიგში, თავად მეპატრონის განსახორციელებელია), რის გამოც გერმანიაში ეს ურთიერთობა კვალიფიცირდება სხვისი საქმეების გაძღოლის ტიპის მომსახურების ხელშეკრულებად, რომელზეც მომსახურების მომწესრიგებელი ნორმების გარდა (გსკ-ის 611-ე და მომდევნო პარაგრაფები), გსკ-ის 675-ე პარაგრაფში დაფიქსირებული მითითების მეშვეობით, ვრცელდება ასევე დავალების ხელშე-

¹⁰ გერმანიაში ამ ტიპის დანაწესი არსებობს კომისიონერისათვის, სავაჭრო კოდექსის 392 II პარაგრაფის სახით, ანუ, იმ პირისათვის, რომლებიც სამეწარმეო საქმიანობის ფარგლებში არიან დაკავებული სხვისი ანგარიშით მისთვის ქონების შეძენითა თუ გაყიდვით, თუმცა ქართული სამართალი ამჟამად საერთოდ არ შეიცავს კომისიონერთან დაკავშირებულ რეგულაციებს და წარსულშიც ეს რეგულაციები (2008 წლამდე რედაქციის მენარმეთა შესახებ კანონის 11.1. III მუხლი, რომელზეც უთითებდა სკ-ის 723-ე მუხლი) მხოლოდ რეალიზატორ-კომისიონერს (Verkaufskommissionär) ეხებოდა.

¹¹ MüKoHGB/Häuser, 5. Aufl. 2021, HGB § 392 Rn. 2.

¹² MüKoHGB/Häuser, 5. Aufl. 2021, HGB § 392 Rn. 2.

¹³ MüKoHGB/Häuser, 5. Aufl. 2021, HGB § 392 Rn. 2.

¹⁴ BGH NJW 1966, 1452; BGH DB 1959, 168; BGH NJW 1989, 1217; BGH NJW-RR 1992, 560; BGH NJW-RR 2004, 989; Staudinger/Martinek/Omlor, 2017, § 675 Rn. A 9; Sprau, in Palandt BGB Kommentar, 81. Aufl., 2021, § 675 Rn. 2; BeckOK BGB/Detlev Fischer, 66. Ed. 1.5.2023, BGB § 675 Rn. 3.

¹⁵ BGH NJW 1966, 1452.

¹⁶ Staudinger/Martinek/Omlor, 2017, § 675 Rn. Rn. B 13 ff.

კრულების მარეგულირებელი ცალკეული ნორმები (გსკ-ის 662-ე და მომდევნო პარაგრაფები).¹⁷ საქართველოშიც ეს უკანასკნელი შემთხვევა წარმოადგენს სხვისი საქმეების გაძღოლის ურთიერთობას სკ-ის 716-ე მუხლის გაგებით, როგორც სასყიდლიანი დავალების სპეციალურ ფორმას.¹⁸

სხვისი საქმეების გაძღოლა უნდა გამოიხატებოდეს აქტიურ მოქმედებაში. მოცულია როგორც ფაქტობრივი, ისე სამართლებრივი აქტივობა, თუმცა, ჩვეულებრივ, საქმეების გაძღოლა ამ უკანასკნელში მდგომარეობს. საქმის გამძღოლი უნდა მოქმედებდეს დამოუკიდებელად. ეს ნიშანი, პირველ რიგში, ეხება დავალებულსა და მეპატრონეს შორის ურთიერთობას. დავალებულს სწორედ მეპატრონის წინაშე უნდა ჰქონდეს განსაზღვრული ხარისხის დამოუკიდებლობა და პირადი გადაწყვეტილების საფუძველზე მოქმედების შესაძლებლობა – დამოუკიდებელი მოქმედების ასპარეზი. იმ ტიპის სამსახურის განევა, რომელიც დავალებულის მხრიდან არ მოითხოვს დამოუკიდებელი ნების ფორმირებას, არ ექცევა საქმეების გაძღოლის ცნების ქვეშ.¹⁹

საქმიანობა უნდა ატარებდეს ეკონომიკურ ხასიათს.²⁰ პირველ რიგში, სხვისი ქონებრივი ინტერესის განხორციელება მოითხოვს „ქონებასთან მიმართებას“. არასაკმარისია, რომ შესრულებას, როგორც ასეთს, ჰქონდეს გარკვეული ეკონომიკური ღირებულება, რადგან ასევე ნებისმიერი მომსახურების თუ ნარდობის ფარგლებში განსახორციელებელი აქტივობა, ჩვეულებრივ, მხოლოდ ფულის სანაცვლოდ შეიძლე-

ბა იქნეს ნაყიდი. ამგვარად, მათაც გააჩნიათ გარკვეული ქონებრივი ღირებულება. ამის საპირისპიროდ, „საქმეების გაძღოლის“ ურთიერთობის ფარგლებში განსახორციელებელ ქმედებებს უნდა ჰქონდეს პირდაპირი გავლენა მეპატრონის ქონებრივ სტატუსზე. არასავალდებულოა, რომ საქმე ეხებოდეს მეპატრონის ქონების გაზრდას ან მის მართვას – ქონების მხოლოდ „ჭერაც“, მისი საფრთხისაგან დაცვის მიზნით, ასევე მოცულია „საქმეების გაძღოლის“ ცნებით. „სხვის ინტერესებში/სხვის სასარგებლოდ“ საქმიანობის განხორციელებას არ გამოირიცხავს ის გარემოება, რომ საქმის გამძღოლს აქვს საკუთარი ინტერესი ამ საქმის მიმართ.²¹

2. დამვალების ინტერესი

როგორც ეს გერმანულ დოქტრინაში²² მსგავსი ტიპის სიტუაციებისათვის არის აღნიშნული და განზოგადებაუნარიანია (რაც ნაწილობრივ ზემოთ უკვე აღინიშნა), მეპატრონის ინტერესის განხორციელება არ არის იდენტური ხელშეკრულებით დათქმული კონკრეტული შედეგის გამოწვევისა, რომლის მიღწევაც ევალება საქმის გამძღოლს და რომლის მიუღწევლობაც მას ხელშეკრულების დარღვევად ეთვლება. კონკრეტული შედეგის გამოწვევა წარმოადგენს მხოლოდ საშუალებას უფრო შორს მიმავალი, მეპატრონის მიერ ნასურვები მიზნის მიღწევისა, რომლის გამოწვევის ვალდებულებაც საქმის გამძღოლს არ აქვს. სწორედ ამ საბოლოო მიზნის მისაღწევად მოქმედება გულისხმობს მეპატრონის ინტერესების განხორციელებას. ამ ინტერესის რეალური მატარებელი (მეპატრონე),

¹⁷ BGH NJW 1964, 1469.

¹⁸ ქართულ სამართალში არ არსებობს საჭიროება, გერმანული ორპრიანი კონსტრუქციის გამოყენებისა, როდესაც ურთიერთობა წარმოადგენს მომსახურების/ნარდობის ხელშეკრულებას და მასზე ამავედროულად ვრცელდება „საქმეების გაძღოლის“ ჩარჩოს მეშვეობით გსკ-ის 675-675Z-ე პარაგრაფები და დავალების ხელშეკრულების ცალკეული ნორმები. საქართველოში როგორც უსასყიდლო, ისე სასყიდლიანი დავალება (რომელიც არის გერმანული სამართლის გაგებით მომსახურების ხელშეკრულების ჩამნაცვლებელი), დავალების ხელშეკრულების გამოვლინების ფორმებია და „სხვისი საქმეების გაძღოლის ხელშეკრულება“ არის სასყიდლიანი დავალების ნაირსახეობა, რომელსაც სპეციალურად ეხება სკ-ის 716-ე მუხლი. ამიტომაც, მასზე პირდაპირ ვრცელდება სკ-ის 709-ე და მომდევნო მუხლების

რეგულაციები სასყიდლიან დავალებასთან და ხდება მათი მოდიფიცირება სკ-ის 716-ე მუხლის მიხედვით.

¹⁹ BGH DB 1959, 168.

²⁰ Staudinger/Martinek/Omlor, 2017, § 675 Rn. A 16.

²¹ BGH NJW 1956, 586; BGH DB 1959, 168; Staudinger/Martinek/Omlor, 2017, § 675 Rn. A 19; მაგალითად, სხვისი საქმეების გაძღოლის ხელშეკრულების ტიპურ კონსტელაციას წარმოადგენს ე. წ. „საწარმოს გაძღოლის ხელშეკრულება“ (Betriebsführungsvertrag, BGH NJW 1982, 1817; Staudinger/Martinek/Omlor, 2017, § 675 Rn. B 142 ff.), როდესაც ერთი საზოგადოება ავალებს მეორეს, გაუძღვეს მის კუთვნილ საწარმოს მისავე ხარჯზე.

²² შდრ. რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gcc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 725 ველი 24; Löhning, Treuhand, Tübingen 2006, 147.

როდესაც ის თავის ინტერესებს თავად უძღვეს, შეიძლება არ იყოს დარწმუნებული, მიაღწევს თუ არა დასახულ მიზანს. სხვა პირის ჩართვით, რომელიც მის მაგივრად ახორციელებს მის ინტერესებს, ის, მართალია, ზრდის მისი მიღწევის შანსებს, იყენებს რა ამ სხვა პირის კომპეტენციას, თუმცა ამ ფორმით მან სრულად არ უნდა გადააკისროს საქმის გამძღოლს იმ რეზულტატის მიღება-არმიღების რისკი, რომლის მიღებაც პირადად მის მიერაც სათუო იყო. სწორედ მოცემული პრინციპია დაფიქსირებული 716-ე მუხლში.

მხარეებს, რა თქმა უნდა, შეუძლიათ შეცვალონ რისკების ეს გადანაწილება და შემოიტანონ ნარდობის ელემენტი ურთიერთობაში, თუმცა ეს არ წარმოადგენს წესს და შეთანხმებისას განსაკუთრებული ხაზგასმა სჭირდება იმ ფაქტს, რომ საქმის გამძღოლმა პასუხი უნდა აგოს საბოლოო მიზნის მიღწევისათვის.²³ თუ საქმის გამძღოლი კისრულობს ვალდებულებას, რომ დროის კონკრეტულ მომენტში გაასხვისებს სახლს მეპატრონისათვის სასურველ ფასად, ეს წარმოადგენს სხვისი საქმეების გაძღოლის ურთიერთობას, რომელიც ფაქტობრივად იმეორებს ნარდობის ვალდებულებათა პროგრამას.

ნარდობის ელემენტიანი სხვისი საქმეების გაძღოლის ხელშეკრულების ვალდებულებათა სტრუქტურა მნიშვნელოვნად განსხვავდება რისკების გადანაწილების მხრივ, ამ ტიპის ჩვეულებრივი (ნარდობის ელემენტის გარეშე) ურთიერთობისაგან.²⁴ ამ შემთხვევაში საქმის გამძღოლი არ კისრულობს კომპლექსურ და განუსაზღვრელ ვალდებულებას მეპატრონის ინტერესების განხორციელებისა, რომლის კონტურებიც მხოლოდ მართვის პროცესში უნდა გამოიკვეთოს, არამედ ჰპირდება თავიდანვე მყარად განსაზღვრული შედეგის მიღწევას. ეს შედეგის მიღწევის ვალდებულება მისი მიღწევის გზას პრინციპულად უინტერესოდ აქცევს, რადგან ამ შემთხვევაში საქმის გამძღოლის მთელი პასუხისმგებლობა შედეგის გამოწვევისაკენ არის მიმართული და არა კომპლექსური და ზოგად მიზანზე ორიენტირებული ვალდებულებათა პროგრამის

შესრულებისაკენ, საქმის გამძღოლის ინტერესების დამოუკიდებლად განხორციელების ფარგლებში. საქმეების გაძღოლის ურთიერთობის ნარდობის ელემენტიანი საგამონაკლისო შემთხვევები გაცილებით მარტივად შეიძლება გადაწყდეს, რადგან აღარ არის აუცილებელი საქმიანობის პროცესში განსახორციელებელი კონკრეტული ვალდებულებების დადგენა, არამედ ვალდებულების დარღვევა განისაზღვრება პირდაპირ შედეგის მიღწევა-არმიღწევის კონტექსტში.

IV. გამიჯვნა „საქმეების გაძღოლის“ ურთიერთობასა და „მინდობის“ ურთიერთობას შორის

საქართველოში, სკ-ის 724-ე და მომდევნო მუხლებში მოწესრიგებულია საკუთრების მინდობის ხელშეკრულება, რომლის წარმოშობისათვისაც აუცილებელია, რომ მიმნდობი იყოს კონკრეტული ქონებრივი ობიექტის (სანივთოსამართლებრივი გაგებით) მესაკუთრე, სრულად გადასცეს მინდობილ მესაკუთრეს ეს სანივთო, „აბსოლუტური“ ძალმოსილება ამ ქონებაზე, რის შემდეგაც მინდობილი მესაკუთრე გარე ურთიერთობაში შეუზღუდავი მესაკუთრე ხდება და აკისრია მხოლოდ ვალდებულებები მიმნდობის წინაშე შიდა ურთიერთობის ძალით. ძირითადი მიჯნა მოცემულ შემთხვევასა თუ ზოგადად „საქმეების გაძღოლის ურთიერთობასა“ და საკუთრების მინდობის ურთიერთობას შორის გადის საკუთრების გადაცემაზე. თუ დამვალბელი დავალბულს არ გადასცემს (ამ „გადაცემის“ სანივთო სამართლებრივი გაგებით) საკუთრებას მის ნივთსა თუ სხვა ტიპის ქონებაზე, საკუთრების მინდობის ურთიერთობის წარმოშობა გამოირიცხულია. ამგვარად, საკუთრების მინდობის ურთიერთობის კონსტიტუციური მახასიათებელია – თავიდან ქონებაზე საკუთრებას ფლობდეს მიმნდობი, სანივთოსამართლებრივად სრულად გადასცეს ის მინდობილს, თუმცა შიდა ურთიერთობაში ჯერ კიდევ ის იყოს ფარდობითად

²³ „რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 725 ველი 25; Löhning, Treuhand, Tübingen 2006, 147.

²⁴ „რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 725 ველი 26; Löhning, Treuhand, Tübingen 2006, 149.

(მხარეთა შორის) „მესაკუთრე“, მიმდობის მიმართ არსებული ვალდებულებითი მოთხოვნების მეშვეობით. საქართველოში, განსხვავებით გერმანიისაგან, საქმეების გაძღოლა სკ-ის 716-ე მუხლის მიხედვით და საკუთრების მინდობა კონკრეტული ხელშეკრულებებია და არა გარკვეული ჩარჩო-რეგულატორული რეჟიმები, რომლებმაც შეიძლება გადაფაროს ერთმანეთი, მათ შორის ცალსახა მიჯნა უნდა გაივლოს – ერთი ურთიერთობა ვერ იქნება თან „საქმეების გაძღოლა“ და თან „მინდობა“.

1. საკუთრების მინდობის ხელშეკრულება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში

ზოგადად, კიდევ ერთი ასპექტი, სადაც ქართულმა სამართალმა გერმანული მოძღვრება უნდა გაიზიაროს და უფრო ცალსახადაც კი, ვიდრე ეს თავად გერმანიაშია აღიარებული, არის „მინდობის ურთიერთობასა“ (Treuhand) და „სხვისი საქმეების გაძღოლის ურთიერთობას“ შორის მიჯნის დადება. გერმანიაში „მინდობის ურთიერთობა“ საკანონმდებლო დონეზე მოწესრიგებული არ არის, ამიტომაც ნაწილობრივ საუბრობენ ქონების/ქონებრივი აბსოლუტური უფლების მინდობის გარდა ასევე ე. წ. „ინტერესის მინდობის“ შესაძლებლობაზე (treuhänderische Verwaltung und Wahrung fremder Interessen, როდესაც ერთი პირი მოქმედებს სხვის ინტერესებში) და არაგაბატონებული მოსაზრება მიიჩნევა, რომ საქმეების გაძღოლის ურთიერთობა სწორედ ამ ინტერესის მინდობის ქვესახეობას წარმოადგენს. თუმცა გაბატონებული მოსაზრება ამას უარყოფს – საკუთარი საქმეების სხვაზე დელეგირება ავტომატურად არ გულისხმობს ინტერესის მინდობის ურთიერთობის წარმოშობას.²⁵ უფრო შორს მიდის მესამე მოსაზრება²⁶, რომლის მიხედვითაც, გერმანულ სამართალში საერთოდ არ არსებობს „მინდობის ურთიერთობის“ (როგორც საკუთრების, ისე ინტერესის მინდობის) გარკვეულ ზეპოზიტიურ სამართლად აღიარების აუცილებლობა. ყველა ის

შემთხვევა, რომლებსაც ცალკეული სამეცნიერო მოსაზრება მინდობის ურთიერთობის ქვეშ აქცევს, უკვე ისედაც ამომწურავად არის დარეგულირებული არსებული საკანონმდებლო რეგულაციებით.

ქართულ სამართალში სწორედ ეს უკანასკნელი მოსაზრებაა გასაზიარებელი. უფრო ზუსტად: ქართველმა კანონმდებელმა, გერმანელისაგან განსხვავებით, შეიმუშავა და ჩადო რა კანონში ექსპლიციტური ნორმები მხოლოდ საკუთრების მინდობასთან დაკავშირებით, ამით უკუადაგო, საკუთრების (ქონებრივი უფლების) მინდობის გარდა, რაიმე სხვა ტიპის, მათ შორის, ინტერესის მინდობის ურთიერთობის წარმოშობის შესაძლებლობა, რომელიც დამატებით რეგულატორულ ჩარჩოდ დაედგმებოდა „სხვისი საქმეების გაძღოლის ურთიერთობას“.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში, მისი ძალაში შესვლის მომენტიდანვე, დაფიქსირებულია საკუთრების მინდობასთან დაკავშირებული სპეციალური რეგულაციები, სკ-ის 724-ე-729-ე მუხლებში. ამით ქართველმა კანონმდებელმა გაიზიარა პოსტსაბჭოთა ქვეყნების კოდიფიკაციების მიერ არჩეული გზა.²⁷ რა თქმა უნდა, ამ რეგულაციების ბირთვი და ამოსავალი ისევ გერმანულ დოქტრინაში გამოთქმული მოსაზრებები წარმოადგენდა, თუმცა ასევე ახალი კონტინენტურევროპული კოდიფიკაციების გავლენით ანგლოამერიკული trust-ის ადაპტაციის ან/და ალტერნატივის შექმნის მცდელობა. ნები-სმიერ შემთხვევაში, ქართველმა კანონმდებელმა კანონში დააფიქსირა მხოლოდ საკუთრების/აბსოლუტური ქონებრივი უფლების მინდობის ინსტიტუტი. ამით მან სრულებით უკუადაგო ყველა სხვა ტიპის მინდობის შესაძლებლობა და, მათ შორის, მინდობის ურთიერთობის წარმოშობა მხოლოდ იმის საფუძველზე, რომ ერთმა პირმა სხვას გადააბარა საკუთარ ინტერესებზე ზრუნვა.

²⁵ შდრ. Löhning, Treuhand, Tübingen 2006, 168 ff. და იქ მითითებული ლიტერატურა.

²⁶ BGH BB 1969, 1154; NJW 1966, 1116; RGZ 127, 345; Staudinger/Martinek/Omlor, 2017, § 675 Rn. B 214.

²⁷ შდრ. რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანჭურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 725 28-ე და მომდევნო ველები.

ა) საკუთრების მინდობა სკ-ის 724-729-ე მუხლების მიხედვით – განსხვავება გერმანული სამართლისაგან

განსხვავებით გერმანული სამართლისაგან, სადაც მინდობილი საკუთრების ცნების კანონისმიერი დეფინიცია არ არსებობს,²⁸ ქართველმა კანონმდებელმა ეს ურთიერთობა 724-ე-729-ე მუხლებში მოაწესრიგა. ამ ინსტიტუტს ქართულ სამართალში წინარე ისტორია არ გააჩნია.²⁹ საბჭოთა სამოქალაქო კოდექსი მას ამ ფორმით არ იცნობდა. თავისი აგებულებით ეს ინსტიტუტი გერმანული მინდობილი საკუთრების მოდელს იმეორებს, მაგრამ პრობლემურია ის გარემოება, რომ გერმანიაში მინდობილი საკუთრების ერთიანი და ზოგადი კონცეპტი საკანონმდებლო დონეზე მოწესრიგებული არ არის და მის დოგმატურ დასაბუთებასთან დაკავშირებით საკმაოდ ცხარე დისკუსია მიმდინარეობს, რის გამოც გერმანული სასამართლო პრაქტიკისა და იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებების გათვალისწინება მხოლოდ წინასწარი გაცხრილვის შემდეგ არის შესაძლებელი.

საკუთრების მინდობის ურთიერთობას ორი მხარე აქვს, ვალდებულებითი და სანივთო.³⁰ 724-ე-729-ე მუხლებში მხოლოდ ვალდებულებითი მხარეა მოწესრიგებული. სანივთო სამართლებრივად მინდობილი მესაკუთრე მოიპოვებს საკუთრების უფლებას მინდობილ ქონებაზე და აქვს ამგვარად განკარგვის სრული უფლებამოსილება.³¹ ვალდებულებითი შეთანხმების ძალით კი მისთვის ნებადართულია ამ შეუზღუდავი სანივთო სამართლებრივი უფლებამოსილების მხოლოდ შეზღუდულად გამოყენება. ქონება მას მხოლოდ დროებით და დასახული მიზნით

გამოყენებისთვის აქვს მინდობილი.³² საკუთრების მინდობა ხდება სანივთო პოზიციის (ნივთი ან უფლება) გადაცემის აქტით და სახელშეკრულებო დათქმით მინდობილი მესაკუთრის შეზღუდვით, როდესაც მას სანივთო-სამართლებრივად უფრო მეტი შეუძლია, ვიდრე ვალდებულებითი ურთიერთობის ძალით. მინდობილს სანივთო-სამართლებრივად შეუძლია განკარგოს ნივთი თავისუფლად, სახელშეკრულებო შეთანხმების სრული უგულვებელყოფით და ეს განკარგვა ნამდვილია, თუმცა ის ამით თავს გაიხდის ზიანის ანაზღაურების მოვალედ 394 I, 316 II მუხლების მიხედვით.³³ გარდა ამისა, მინდობილმა მესაკუთრემ, მიუხედავად იმისა, რომ მინდობილი ქონება მისი საკუთრებაა, უნდა მოუაროს მას ისე, როგორც ეს შეესატყვისება მიმდობის ინტერესებს და დაიცვას ის ზიანისაგან.³⁴

ქართული საკუთრების მინდობის შესატყვისს გერმანულ სამართალში წარმოადგენს „ტროიჰანდი“ („ერთგული ხელი“), თუმცა ეს უფრო ფართო ცნებაა, მოიცავს არა მხოლოდ საკუთრების მინდობას, არამედ სხვისათვის ქონებრივი პოზიციების გადაცემის სხვა შემთხვევებსაც და არა მხოლოდ მესაკუთრის ინტერესებში. ამიტომაც მისი ზუსტი ქართული თარგმანი ან მხოლოდ ზოგადად „მინდობა“ ან „ქონების მინდობა“ უნდა იყოს. გერმანული იურიდიული ლიტერატურა ფართო გაგებით ტროიჰანდის ცნების ქვეშ ნაწილობრივ აერთიანებს არა მხოლოდ სახელშეკრულებო, არამედ ისეთ კანონისმიერ ვალდებულებით ურთიერთობებსაც, როგორებიც არის მშობლებისა და შვილებს შორის ურთიერთობა (მშობლის ზრუნვა) ან იურიდიული პირის

²⁸ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 2; Schubert, in Münchener Kommentar zum BGB, 7. Aufl. 2015, § 164 Rn. 50.

²⁹ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 2; ხეცურიანი, ჭანტურია/ზოიძე/ნინიძე/შენგელია/ხეცურიანი (რედ.), საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნიგნი პირველი, თბილისი 2001, მუხ. 724, გვ. 416.

³⁰ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 3; Henssler, Treuhandgeschäft - Dogmatik und Wirklichkeit, AcP 196 (196), 47.

³¹ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 3; BGH NJW 1968, 1471; BGH NJW 1993, 1851; BGH NJW 1993 2041.

³² რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 3; BGH NJW 32, 70.

³³ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 3; RG 153, 366.

³⁴ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 3; BGHZ 32, 68.

ორგანოს მდგომარეობა,³⁵ ასევე მინდობის ურთიერთობა, რომელიც სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე წარმოიშობა (მეურვეობა, მზრუნველობა, გაკოტრების მმართველის დანიშვნა), ამიტომაც მინდობის ურთიერთობის ზუსტი კატეგორიზაციისათვის აუცილებელია იმის დაკონკრეტება, სახელშეკრულებო, თუ კანონისმიერ ტროიჰანდთან გვაქვს საქმე, მიუხედავად იმისა, რომ ტროიჰანდის ცნების ქვეშ, ჩვეულებრივ, ხელშეკრულების საფუძველზე მინდობა იგულისხმება.

„ტროიჰანდი“ საკანონმდებლო დონეზე მონესრიგებული არ არის.³⁶ მიუხედავად ამისა, პრაქტიკაში ის ძალზე მრავალფეროვან ვარიაციებში გვხვდება³⁷ და დოგმატური კუთხით ერთ-ერთ ყველაზე საკამათო ინსტიტუტს წარმოადგენს, რადგან ამოსავალი ნორმატიული დასაყრდენის არარსებობის გამო არ არსებობს ერთსულოვნება ცნებების დონეზეც კი.³⁸ თუმცა, მეორე მხრივ, გერმანელები მინდობილი საკუთრების ერთიანი ნორმატიული განსაზღვრების არარსებობას ამართლებენ იმით, რომ ამ ტიპის ურთიერთობის მრავალფეროვანი ხასიათიდან გამომდინარე, მათი გაერთიანება ერთი კონკრეტული ცნების ქვეშ შეუძლებელია, მაგრამ საბოლოო ჯამში მაინც კანონისმიერი დეფინიციის არარსებობა მიიჩნევა ამ ცნების გამოკვეთის ხელშემშლელ ფაქტორად.³⁹ ქართველმა კანონმდებელმა განსხვავებული გზა აირჩია, რაც სამართლებრივი სიცხადის კუთხით ცალსახად მომგებიანია.

შინაარსის მიხედვით, გერმანულ სამართალში ერთმანეთისაგან მიჯნავენ „უფლების სრულ

მინდობას“ (*Vollrechtstreuhand*), რომელსაც ასევე „ნამდვილ მინდობას“ უწოდებენ, „განკარგვის უფლებამოსილების მინდობას“ (*Ermächtigungstreuhand*) – „არანამდვილი“ ან სხვაგვარად „არათავისთავადი მინდობა“ და „რწმუნებულებით მინდობას“ (*Vollmachtstreuhand*).⁴⁰ გერმანიაში აღიარებული საკუთრების მინდობის ამ სამი ფორმიდან საქართველოში მხოლოდ ერთი, „უფლების სრული მინდობა“, უნდა ვაღიაროთ. ამასთან, ცალსახად უკუსაგდება რწმუნებულებით მინდობის დაშვება, რადგან რწმუნებული სხვისი სახელით მოქმედებს და ამგვარად ვერ იქნება საკუთარი სახელით მოქმედი მინდობილი (725 I). „უფლების სრული მინდობისას“ მინდობილი იძენს მინდობილ ქონებაზე სრულ უფლებამოსილებას, რომლის გამოყენებაც მას შეზღუდული აქვს შიდა ურთიერთობის ძალით, მინდობთან დადებული შეთანხმების საფუძველზე. გარე ურთიერთობაში მინდობილი მოქმედებს საკუთარი სახელით, როგორც უფლების მფლობელი და განსხვავდება ამით არაპირდაპირი წარმომადგენლისაგან, რომელიც სხვისი სახელის გასხვისებისას, ჩვეულებრივ, მხოლოდ შესაბამისი განკარგვითი უფლებამოსილებით არის აღჭურვილი. უფლების სრული მინდობისას შეზღუდვა შიდა ურთიერთობაში, რომ მინდობილმა არ განკარგოს ეს უფლება ან არ განკარგოს ამ ფორმით, გარე ურთიერთობაში არანაირ შედეგს არ იწვევს, განკარგვა მაინც ნამდვილია (§ 137 გსკ).⁴¹ უფლების სრულად მინდობის აუცილებლობა განპირობებულია იმით, რომ გერმანულ სამართალში არ არსებობს ამ მიზნის მიღწევის სხვა გზა (განსხვავებით ანგლო-ამე-

³⁵ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 7; *Löhning, Treuhand*, Tübingen 2006, 206, 118, 135 და მომდევნო გვერდი.

³⁶ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 8; მხოლოდ ცალკეულ კანონებშია მონესრიგებული მისი სპეციალური ფორმები, იხ. *Henssler, Treuhandgeschäft - Dogmatik und Wirklichkeit*, AcP 196 (1996), 39.

³⁷ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 8; *Schubert*, in *Münchener Kommentar zum BGB*, 7. Aufl. 2015, § 164 Rn. 50.

³⁸ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ.

724 ველი 8; *Gernhuber, Die fiduziarische Treuhand*, JuS 1988, 355.

³⁹ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 8; *Henssler, Treuhandgeschäft - Dogmatik und Wirklichkeit*, AcP 196 (1996), 38; *Primaczenko, Treuhänderische Vermögensverwaltung nach russischem Recht*, Tübingen 2010, 19.

⁴⁰ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 20; *Schubert*, in *Münchener Kommentar zum BGB*, 7. Aufl. 2015, § 164 Rn. 52.

⁴¹ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 18; *Schubert*, in *Münchener Kommentar zum BGB*, 7. Aufl. 2015, § 164 Rn. 52.

რიკული სამართლისაგან, იხ. ქვემოთ), ერთდროულად ორი პირი ვერ ისარგებლებს მესაკუთრისა და ვერც კვაზი მესაკუთრის უფლებამოსილებით.

ბ) დავალებისა და მინდობის ხელშეკრულების გამიჯვნა საკანონმდებლო დონეზე

როგორც დავალების (709-ე და მომდევნო მუხლები), ისე საკუთრების მინდობის ხელშეკრულების საგანს წარმოადგენს სხვის ინტერესებში საქმიანობა, იქნება ეს მარნმუნებელი, თუ საკუთრების მიმდობი. საკუთრების მინდობის ხელშეკრულება, როგორც ზემოთ აღინიშნა, წარმოადგენს დავალების ხელშეკრულების ქვეტიპს, რის გამოც მინდობილზე ვრცელდება დავალების ხელშეკრულების მომწესრიგებელი მთელი რიგი დანაწესები.

თუმცა, ზოგადად, დავალების ხელშეკრულებისაგან და, მათ შორის, „სხვისი საქმეების გაძღოლის ხელშეკრულებისაგან“ განსხვავებით, მინდობისას წინა პლანზე დგას არა კონკრეტული დავალების შესრულება, არამედ საკუთრებაში გადაცემული ქონების მართვა.⁴² აქედან გამომდინარე, დავალების ხელშეკრულება შეიძლება ითვალისწინებდეს რწმუნებულის მიერ განსახორციელებელ ვალდებულებათა უფრო ფართო პროგრამას, ვიდრე მინდობა, თუმცა, მეორე მხრივ, მინდობილი, რომელსაც საკუთრებაში აქვს გადაცემული ქონება, მეტ ძალაუფლებას ფლობს მასზე და განსახორციელებელი აქვს მასთან დაკავშირებული გაცილებით მეტი ფაქტობრივი თუ სამართლებრივი მოქმედება.⁴³

დამვალებლის მიერ დავალების შესასრულებლად გადაცემული ქონება კრედიტორებთან რწმუნებულის ურთიერთობაში მარნმუნებლის ქონებად ითვლება (სკ-ის 716-ე მუხლი), ხოლო მინდობილის შემთხვევაში კი პირიქით, გარე

ურთიერთობაში ის ქონების მესაკუთრეა (სკ-ის 725 II 1 მუხლი).

რაც შეეხება დავალებისა და საკუთრების მინდობის ხელშეკრულებების ფარგლებში შესასრულებელ მოქმედებათა ხასიათს, ორივე შემთხვევაში ეს შეიძლება იყოს როგორც ფაქტობრივი, ისე სამართლებრივი მოქმედება. ამ გაგებით ვერ ვიტყვით, რომ დავალების ხელშეკრულების ფარგლებში განსახორციელებელ მოქმედებათა სპექტრი უფრო ვიწროა, ვირე საკუთრების მინდობისა, თუ ეს თავად ხელშეკრულებით არ არის შემოსაზღვრული.

ქართველმა კანონმდებელმა საკუთრების მინდობის ხელშეკრულებაც (ისევე, როგორც სხვისი საქმეების გაძღოლის ხელშეკრულება, იხ. ზემოთ) კონკრეტული ხელშეკრულების ფორმით გაითვალისწინა 724-ე-729-ე მუხლებში. ის წარმოადგენს არა ზოგად ჩარჩოს, არამედ კონკრეტულ ხელშეკრულებას, რომელიც იდება ნერილობითი ფორმით და შეიძლება იყოს მხოლოდ ალტერნატივა და არა მისი მფარავი ზოგადი ფორმა. მინდობა წარმოადგენს ვალდებულებით გარიგებას, რომლის ფარგლებშიც ნაკისრი ვალდებულებათა პროგრამა სრულად არის გაწერილი კანონმდებლის მიერ და რომელიც მის გვერდით სხვა ვალდებულებით გარიგებას არ საჭიროებს. გამომდინარე აქედან, კამათი,⁴⁴ უნდა იყოს თუ არა მინდობის ურთიერთობა ყოველთვის სხვა გარიგებასთან კომბინირებული, მაგალითად, ისევედასევე, „სხვისი საქმეების გაძღოლის ხელშეკრულებასთან“ (§ 675 გსკ), ქართულ სამართალში საგანს მოკლებულია⁴⁵. იმგვარი გაგება საკუთრების მინდობის ხელშეკრულებისა, როდესაც ის აღიქმება გარკვეული ტიპის გადამფარავ, ჩარჩო-ურთიერთობად, რომე-

⁴² რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 45; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2013 წლის 13 დეკემბრის № ას-398-377-2012 გადაწყვეტილება.

⁴³ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 45; შდრ. დავალებისა და საკუთრების მინდობის ხელშეკრულების გამიჯვნისათვის საქართველოს

უზენაესი სასამართლოს 2002 წლის 4 დეკემბრის № 3კ/1205-02 განჩინება.

⁴⁴ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 38; იხ. მაგალითისათვის Löhning, Treuhand, Tübingen 2006, 168.

⁴⁵ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 8.

ლიც საკომისიო მომსახურებასაც მოიცავს, როგორც ეს გერმანიაში არის შესაძლებელი⁴⁶, ქართულ სამართალში არასწორია, რადგან ის კონკრეტულ ხელშეკრულებას წარმოადგენს და ამ გაგებით დავალებისა და საკომისიო მომსახურების ალტერნატივას, მაგრამ არა მათ საკუთარ თავში მომცველ ჩარჩო-ურთიერთობას.

2. საკუთრების გადაცემა – საკუთრების მინდობის კონსტიტუციური ნიშანი

ხელშეკრულების მხარეების მსგავსად 724-ე მუხლი არ აკონკრეტებს მის საგანსაც: მინდობის ხელშეკრულების საგანს შეიძლება წარმოადგენდეს ნებისმიერი გადაცემადი ქონებრივი სიკეთე (147), მოძრავი თუ უძრავი ქონება, წილი სამეწარმეო საზოგადოებაში, მოთხოვნის უფლებები და ა. შ. მინდობილისათვის გადაცემული ქონება გამიჯვნადი უნდა იყოს როგორც მინდობის, ისე მინდობილის დანარჩენი ქონებისაგან. მართალია, ქართულ სამართალში, რუსულისაგან განსხვავებით⁴⁷ ეს პირდაპირ არ გამომდინარეობს კანონის შესაბამისი დანაწესიდან, თუმცა სრულებით გამართლებულია ამ ხელშეკრულების მიზნის გათვალისწინებით.⁴⁸ მინდობილის ქონების სახით შესაძლებელია მხოლოდ ინდივიდუალური ნიშნით განსაზღვრული (კონკრეტიზირებული) ნივთის მინდობა და გადაცემადი ნივთების წრიდან უნდა გამოირიცხოს გვაროვნული ნივთები,⁴⁹ მაგალითად, ფული. „უფლების სრული მინდობისას“ მინდობილი ხდება მესაკუთრე საკუთრების გადაცემის წესების შესაბამისად (183, 186, 198). საკუთრების მინდობის ხელშეკრულების დადებისათვის აუცილებელია, რომ მიმდობი მისი დადების მომენტისათვის იყოს შესაბამისი ქონებრივი სიკე-

თის მესაკუთრე.⁵⁰ ეს გამომდინარეობს საკუთრების მინდობის, როგორც რეალური გარიგების ბუნებიდან, რომელიც ვერ დაიდება, სანამ მიმდობი არ გადასცემს მინდობილს ნივთზე საკუთრებას.

შესაბამისად, როგორ ზემოთ უკვე აღინიშნა, თუ სახეზე არ არის საკუთრების მინდობის ეს კონსტიტუციური ნიშანი – თავდაპირველად მიმდობის საკუთრებაში არსებული ნივთის („გარე ურთიერთობაში“) მინდობილის საკუთრებაში გადაცემა, აპრიორი გამოირიცხება სკ-ის 724-ე და მომდევნო მუხლების გამოყენება და მხოლოდ „საქმეების გაძღოლის“ ურთიერთობა შეიძლება გვექონდეს სახეზე. სამეწარმეო ურთიერთობებში ერთ-ერთ გავრცელებულ კონსტელაციას წარმოადგენს საწარმოს შეძენისა და მართვის დავალება. აქ დავალებული დამვალებლის ინტერესებში და მისი მითითებით, საკუთარი სახელით, იძენს რაიმე საწარმოს, რათა, მისი მართვიდან გამომდინარე, მიანიჭოს მას (დამვალებელს) გარკვეული სარგებელი (შემოსავალი, ექსკლუზიური მომსახურება და ა. შ.). საწარმოსთან დაკავშირებული უფლებების უშუალოდ არმოპოვების სურვილი, ჩვეულებრივ, განპირობებულია იმით, რომ საწარმოს მართვა არ წარმოადგენს დამვალებლის პროფილურ საქმიანობას და მას არ უნდა საკუთარი ქმედებების რისკის აღება – მას ურჩევნია იმ პირის ქმედებებიდან გამომდინარე რისკი ატაროს, რომელიც შესაბამის პროფესიულ ცოდნას ფლობს. ეს წარმოადგენს ტიპურ კონსტელაციას „სხვისი საქმეების გაძღოლის“ ურთიერთობაში, ხოლო იმ გარემოების გამო, რომ დამვალებელი დროის არც ერთ მომენტში არ მოიპოვებს არც საკუთრებას და არც რაიმე სხვა უფლებებს იმ სამართლებრივ სიკეთეებზე, რაც ქმნის საწარმოს, აქ საერ-

⁴⁶ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 38;

⁴⁷ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 63; შდრ. რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსის 1018-ე მუხლი.

⁴⁸ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 63; Steinhaff, Die Treuhand im Ertragsteuerrecht, StEuK 2010, 251.

⁴⁹ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 63; Primaczenko, Treuhänderische Vermögensverwaltung nach russischem Recht, Tübingen 2010, 150.

⁵⁰ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 62; შდრ. Primaczenko, Treuhänderische Vermögensverwaltung nach russischem Recht, Tübingen 2010, 149.

თოდ ვერ გვექნება სახეზე საკუთრების მინდობა და მხოლოდ „საქმეების გაძღოლის“ სამართლებრივი კვალიფიკაციაა გამოსადეგი.

3. „საქმეების გაძღოლისა“ და საკუთრების მინდობის გამიჯვნის დამატებითი კრიტერიუმები

ა) საკუთრების მინდობის ხელშეკრულების ფორმასავალდებულოობა

727-ე მუხლი მოითხოვს საკუთრების მინდობის ხელშეკრულების წერილობითი ფორმით დადებას, რაც წარმოადგენს კანონით განსაზღვრულ სავალდებულო ფორმას (სკ-ის 69 II მუხლის 1-ელი ვარიანტი) ამ ტიპის გარიგებისათვის. ამის საპირისპიროდ, დავალების ხელშეკრულება და, მათ შორის, მისი ქვესახეობა, „სხვისი საქმეების გაძღოლის ხელშეკრულება“, არაფორმასავალდებულოა.

მაშინაც კი, თუ საქმეების გაძღოლის ფარგლებში დავალება გულისხმობს საქმის გამძღოლის მიერ უძრავი ნივთის შეძენას, მართვას და მეპატრონისათვის ამ მართვიდან მიღებული სარგებლის მინიჭებას (მაგრამ არა – დამვალბებისათვის საკუთრების გადაცემას), ეს მას ფორმასავალდებულოდ არ აქცევს: სკ-ის 323-ე მუხლის მიხედვით, ფორმასავალდებულოა გარიგება, რომლის ძალითაც ერთი მხარე კისრულობს ვალდებულებას, გასცეს ან შეიძინოს უძრავი ქონებაზე საკუთრება. ანუ, ფორმა ვრცელდება უძრავი ქონების ბრუნვის შეთანხმებაზე – იმ მხარეებს შორის მიღწეულ რეგულაციაზე, რომელთა შორისაც ხდება ეს ბრუნვა.⁵¹ სკ-ის 327 III მუხლს ეს ფორმასავალდებულოობა გადმოაქვს წინარე ხელშეკრულების ეტაპზე. ამით ამოიწურება უძრავი ქონებიდან გამომდინარე ფორმასავალდებულოობა. ამ დანაწესების ანალოგიით გამოყენება მხოლოდ იმის გამო, რომ გარიგების ერთი ან მეორე მხარე უძრავი ნივთის შემძენ-გამსხვისებლის დარად არის დასაცავი, დაუშვებელია.⁵² ფორმის დაცვა სჭირდება

მხოლოდ იმ გარიგებებს, რომელთა ძალითაც ერთი მხარე კისრულობს უძრავ ნივთზე საკუთრების გადაცემას და მეორე კისრულობს მის შეძენას – ბოჭვა უძრავ ქონებაზე დადებული გარიგების ფარგლებში –, როდესაც ერთ მხარეს ემუქრება უძრავი ქონების დაკარგვის საფრთხე, ხოლო მეორეს მისი „მოპოვების საფრთხე“. კანონმდებელი ამ მომეტებული მნიშვნელობის სიკეთის მიმოქცევისას საჭიროდ მიიჩნევს მხარეთა დასაცავად ფორმასავალდებულოობის ფუნქციების გააქტიურებას (გაფრთხილება, მტკიცება).

თუ საქმის გამძღოლი არ კისრულობს მეპატრონისათვის უძრავ ქონებაზე საკუთრების გადაცემას, ის რისკები, რომელთა პრევენციასაც ცდილობს ფორმასავალდებულოობის დანაწესი, აქ არ აქტუალიზდება და მხოლოდ ის ფაქტი, რომ საქმის გამძღოლმა „რთული“ დავალება მიიღო, არ ხდის ამ დავალების ხელშეკრულებას ფორმასავალდებულოდ, რადგან არსებობს სხვა არანაკლებ „რთული“ და სარისკო ხელშეკრულებები, რომლებიც არ არის ფორმასავალდებულო, რადგან უშუალოდ არ უკავშირდება ამ მხარეებს შორის უძრავის ქონების ბრუნვას.

ბ) მეპატრონის მითითებების განსხვავებული ფარგლები

საკუთრების მიმდობი ვალდებულია მითითებების მიცემის გზით დააკონკრეტოს ხელშეკრულებით განსაზღვრული ჩარჩო-ვალდებულებები. მითითების გაცემის უფლება წარმოადგენს საკუთრების მინდობის, როგორც ე. წ. სუბსტიტუციური⁵³ ურთიერთობის, თავისთავად მახასიათებელს.⁵⁴ თუ მიმდობს უნდა ჰქონდეს საშუალება დროის ნებისმიერ მომენტში საკუთარ ხელში აიღოს მინდობილი ქონების მართვის სადავეები, მისთვის მითითების უფლების მინიჭება გარდაუვალია. მინდობილის კონკრეტული ვალდებულებები შეიძლება წარმოიშვას მიმდობის კონკრეტული მითითებებიდან, რომელმაც შეიძლება ნულამდე დაიყვანოს მისი

⁵¹ MüKoBGB/Ruhwinkel, 9. Aufl. 2022, BGB § 311b Rn. 54.

⁵² BGH NJW 1994, 3346.

⁵³ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 724 ველი 11.

⁵⁴ ისევე როგორც, მაგალითად, საკომისიო მომსახურებისათვის, რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 729 ველი 6; შდრ. BGHZ 1, 79.

მოქმედების თავისუფლება,⁵⁵ რადგან ისინი, ჩვეულებრივ, სავალდებულო შესასრულებელია. მითითებების გაცემის უფლება წარმოადგენს მინდობის ხელშეკრულების, როგორც ჩარჩოს, შინაარსით შემავსებელ ე. წ. „გარდაქმნით უფლებას“ (*Gestaltungsrecht*).⁵⁶ მიმდობი შეზღუდული არ არის ხელშეკრულებით დასახული კონკრეტული მიზნებით, შეუძლია თავდაპირველად გათვალისწინებული სამსართულიანი სასტუმროს მაგივრად ორსართულიანის აშენება მოითხოვოს, თუმცა ამ შემთხვევაშიც ხდება მითითების სავალდებულობის ფარგლების დავინროება მინდობილისაგან მოსათხოვ შესრულებამდე, ანუ იმ ზღვრამდე, რის იქითაც ამ უკანასკნელს მისი გათვალისწინება აღარ შეიძლება მოეთხოვოს.⁵⁷ საპირისპირო მითითების გაცემით მიმდობს, ჩვეულებრივ, ნებისმიერ მომენტში შეუძლია გამოიხმოს თავისი წინარე მითითება. მიუხედავად ყოველივე ზემოთ თქმულისა, ყველა ტიპის მინდობის ურთიერთობაში ერთი წესი მოქმედებს: მიმდობი რჩება მინდობილისათვის გადანდობილი საქმის ბატონ-პატრონად, რაც ნიშნავს იმას, რომ მინდობილმა მაშინაც კი უნდა შეასრულოს, როდესაც თვლის, რომ „მან უკეთ იცის“ ან დაასრულოს მინდობის ურთიერთობა. მიმდობს შეუძლია საკუთარი ინტერესების განხორციელებისას ნებისმიერ რისკზე წავიდეს, რომლის შედეგებსაც ამ შემთხვევაში მხოლოდ ის იმკის.⁵⁸

მართალია, სკ-ის 712 I მუხლის მიხედვით, ასევე „საქმეების გაძღოლის“ ურთიერთობის ფარგლებში მეპატრონეს აქვს საქმის გამძღოლისათვის მითითებების მიცემის უფლება, თუმცა ეს მითითებები პრინციპულად განსხვავებული ხასიათისაა, ვიდრე მითითებები, რომლებსაც გასცემს მიმდობი. კერძოდ, მიმდობის მითითებები, მისი ეს კომპეტენცია შიდა ურთიერთობაში, მისი „მესაკუთრეობის“ გამომხატვე-

ლია. გამომხატველია იმისა, რომ შიდა ურთიერთობაში ქონებაზე ის ბატონობს და ზოგადად, მისი ეს უფლებამოსილება მხოლოდ მინდობის მიზნით და კონკრეტული სიტუაციური აუცილებლობით შეიძლება იყოს ზღვარდადებული.⁵⁹ ამის საპირისპიროდ, „საქმეების გაძღოლის“ დროს მეპატრონის მითითებების ფარგლები არის პრინციპულად უფრო ვიწრო, უფრო ზუსტად კი, არ არის ორიენტირებული ნივთზე ბატონობაზე. პირველ რიგში, „საქმეების გაძღოლის“ შინაარსს, ჩვეულებრივ, არ უკავშირდება ნივთზე საკუთრების გადაცემა და შემდეგ მისი მართვა, არამედ წინა პლანზე დგას დელეგირებული საქმიანობის განხორციელება. მაგრამ მაშინაც კი, როდესაც ამ საქმიანობის განხორციელებისათვის რაიმე ნივთის გადაცემა ხდება, საქმის გამძღოლი ხდება ამ ნივთის სრულუფლებიანი და არა მხოლოდ მინდობილი მესაკუთრე. ნებისმიერ შემთხვევაში იმ კონსტელაციაში, როდესაც საქმის გამძღოლმა თავად უნდა მოიპოვოს ნივთზე საკუთრება, დამოუკიდებლად მართოს და საბოლოოდ გაასხვისოს ეს ნივთი და მხოლოდ აქედან მიღებული მოგების გადაცემაა შეპირებული მეპატრონისათვის, აქ ამ მეპატრონეს ნივთზე ბატონობის არც პირდაპირი და არც არაპირდაპირი ბატონობის კომპეტენციები (მითითებების მეშვეობით) არ გააჩნია.

გ) ზიანის ანაზღაურება სკ-ის 718-ე მუხლის მიხედვით

საკუთრების მინდობის ურთიერთობის ფარგლებში, თუ მინდობილს მიმდობის ინტერესის განხორციელებასთან დაკავშირებით ზიანი ადგება, მაშინ მას შეუძლია მიმდობისაგან მოითხოვოს ამ ზიანის ანაზღაურება, თუ ის მეორე მხარის მიერ ვალდებულების ბრალეული დარღვევით არის განპირობებული (სკ-ის 394 I მუხ-

⁵⁵ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 729 ველი 6; BGH WM 1976, 630.

⁵⁶ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 729 ველი 6; Löhning, Treuhand, Tübingen 2006, 206, პირველწყაროზე მითითებით.

⁵⁷ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ.

729 ველი 8; Armbrüster, in Münchener Kommentar zum BGB, 6. Aufl. 2012, § 665 Rn. 12.

⁵⁸ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 729 ველი 14; BGHZ 117, 285.

⁵⁹ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccs.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 729 ველი 14.

ლი). მაგალითად, ზიანი მიმდობის მიერ დამცავი ან ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში.⁶⁰ გარდა ამისა, სკ-ის 729, 718 I მუხლების მიხედვით ანაზღაურებადია ასევე შემთხვევითი (ანუ ბრალისაგან დამოუკიდებელი) ზიანი, რომელიც წარმოეშვა რწმუნებულს დავალებული მოქმედების შესრულებისას, თუ ის დავალებული მოქმედების შესრულებასთან დაკავშირებული მნიშვნელოვანი საფრთხის შედეგად მარწმუნებლის მითითების გამო დადგა. ამგვარ ზიანს წარმოადგენს, მაგალითად, მინდობილ ქონებასთან დაკავშირებით კრედიტორების მიერ პირადად მინდობილისათვის წაყენებული მოთხოვნები.⁶¹

მართალია, სკ-ის 718-ე მუხლი ვრცელდება ასევე „საქმეების გაძღოლის“ ურთიერთობაზეც, თუმცა აქ მეპატრონის პასუხისმგებლობის მასშტაბი არის განსხვავებული. უხეში და ზოგადი აღწერით: მიმდობი პასუხისმგებელია ქონებაზე, ხოლო „საქმეების გაძღოლის“ ფარგლებში პასუხისმგებელია და ატარებს დავალებული საქმიანობიდან გამომდინარე რისკებს, ამასთან, ეს პასუხისმგებლობა მით უფრო ნაკლებია, რაც უფრო ზოგადია ეს დავალება.

მაგალითად, ერთია, როდესაც მიმდობმა მინდობილს გადასცა საკუთრება ქარხანაზე, რომელიც მის საკუთრებაში იყო და მეორე, როდესაც დამვალებელმა მხოლოდ დაავალა დავალებულს ამ ქარხნის დამოუკიდებლად შესყიდვა, მისი ასევე დამოუკიდებლად მართვა და შემდეგ გაყიდვა. პირველ შემთხვევაში მართებულია, რომ მიმდობმა მინდობილის წინაშე სკ-ის 718-ე მუხლის მიხედვით პასუხი აგოს იმ თითოეული აგურისათვის, რომელიც ამ უკანასკნელს ამ ქარხანაში თავზე დაეცემა, რადგან ეს მისი სფეროდან მომავალი რისკია (ის ფლობდა მანამდე ამ ქარხანას და ა. შ.) და სრულად არის მოცული ამ დანაწესში დაფიქსირებული რისკების გადანაწილების პრინციპთან. აქ ეს ქონება ხელშეკრულების დადებამდე იყო მიმდობის საკუთრე

ბაში და შემდგომშიც შიდა ურთიერთობაში მის „საკუთრებად“ რჩება, ამიტომაც მთელი წინარე პერიოდიდან მომდინარე რისკებზე ის არის პასუხისმგებელი და ასევე შიდა ურთიერთობაში მას, არის რა ნივთის „პატრონი“, ხელეწიფება სიტუაციის სრული მართვა, იქნება ეს მითითებისა და თუ პირდაპირი ჩარევის გზით (მაგ., ნივთის მართვის ფორმის დაკონკრეტება, მისი შეწყვეტა და ა. შ.). განსხვავებულადაა საქმე იმ შემთხვევაში, როდესაც დამვალებელმა დავალებულს მხოლოდ აბსტრაქტული მონახაზის სახით მისცა დავალება, რომლის განხორციელების კონკრეტულ გზასაც ეს უკანასკნელი დამოუკიდებლად შეიმუშავებს და მასთან დაკავშირებული ყველა რისკი უკვე მისი სატარებელია, გამომდინარე იქიდან, რომ დამვალებელი არ დავერ ერევა მის საქმიანობაში.

დ) საგადასახადო ვალდებულებები

რაც შეეხება, „საქმეების გაძღოლის ხელშეკრულების“ ფარგლებში საგადასახადო ვალდებულებების განაწილებას, გამომდინარე იქიდან, რომ მეპატრონე არც სანივთოსამართლებრივად და არც მხოლოდ ეკონომიკურად (განსხვავებით საკუთრების მიმდობისაგან) არ არის იმ საგნის მესაკუთრე, რომელსაც ყიდულობს, მართავს ან ყიდის დავალებული მისთვის დელეგირებული საქმეების ფარგლებში, მას საკუთრებიდან გამომდინარე საგადასახადო ვალდებულებები ვერ დაეკისრება. „საქმეების გაძღოლის ურთიერთობის“ ფარგლებში მეპატრონე სარგებელს იღებს არა ნივთიდან, არამედ საქმიანობიდან, არ აქვს ნივთთან პირდაპირი კავშირი არც სანივთოსამართლებრივად და არც ეკონომიკურად და ამიტომაც მისი საგადასახადო ვალდებულება უნდა განისაზღვროს ამ (სხვის მიერ მის ინტერესებში განხორციელებული) საქმიანობით მიღებული მოგების მიხედვით.

⁶⁰ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 729 ველი 39; Löhning, Treuhand, Tübingen 2006, 283.

⁶¹ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ჭანტურია (რედ.), <https://gccc.tsu.ge/> (15.10.2022), მუხ. 729 ველი 39; Löhning, Treuhand, Tübingen 2006, 285.